

UK Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mládež a masmédia

(Young People and Massmedia)

Autor: Petra Johnová

Vedoucí BP: Doc. PhDr. Radomír Havlík, CSc.

Rok: 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PhDr. Radomíra Havlíka, CSc., a uvedla jsem v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Praze dne 7.4.2009.

vlastnoruční podpis

.....	6
.....	7
.....	7
.....	9
.....	10
.....	10
.....	12
.....	12
.....	14
.....	16

Poděkování

Za odbornou pomoc, rady a vedení při realizaci této bakalářské práce
děkuji Doc. PhDr. Radomírovi Havlíkovi, CSc.

.....	17
.....	18
.....	22
.....	27
.....	31
.....	31
.....	33
.....	33
.....	37
.....	42
.....	47
.....	48

Obsah

Úvod.....	5
1. Vymezení základních pojmů	7
1.1 Masmédia	7
1.2 Masová společnost	9
1.3 Masová komunikace	10
1.4 Mediální gramotnost	10
2. Hlavní teorie vlivů médií.....	12
2.1 Přístupy analyzující teorie vlivu médií	12
2.2 Hlavní představitelé a jejich teorie vlivů médií	14
2.3 Rozdílné typy teorií vlivu médií	15
3. Místo masmédií ve struktuře času mládeže	17
3.1 Vymezení pojmu mládež a jeho charakteristika	18
3.2 Formy naplnění volného času mládeže	18
3.3 Charakteristika a vývoj nejfrekventovanějších masmédií	22
3.4 Upřednostňování médií před četbou	27
4. Vliv médií na problémy výchovy	31
4.1 Podstata rodinného zázemí	31
4.2 Účast rodičů ve volném času mládeže.....	33
4.3 Vlivy médií na mládež.....	34
Závěr	37
Použitá literatura.....	39
Anotace.....	41
Přílohy.....	42

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku masmédií ve vztahu k dnešní mládeži. Myslím si, že toto téma je v dnešní době velice aktuální, proto bych se velmi ráda pokusila analyzovat ho a zároveň na něj nahlédnout z různých úhlů pohledu.

Média hrají v lidském životě nezaměnitelnou roli a jsou běžnou součástí našeho každodenního života. Působí na nás prostřednictvím mnoha aspektů, ovlivňují naše názory a také naše chování. Masmédia nepůsobí jen na dospělé jedince, ale velkou úlohu sehrávají i v životě dnešních teenagerů.

V úvodu své práce se budu věnovat vymezení základních pojmů, které s masmédií nepochybně přímo souvisí. Také se pokusím nastínit podstatu masové komunikace jako sociálního procesu jedince a začlenění masmédií do komunikace. Neopomenu zmínit ani význam masových médií v dnešní společnosti.

Zabývat se budu také různými teoriemi, které na masmédia nahlíží. Názory vědců a průkopníků teorií masových médií se postupně vyvíjely, proto existuje několik základních přístupů a teorií o vlivu médií. I zmíněné teorie budu ve své práci analyzovat a pokusím se subjektivně vyhodnotit, která z teorií je pro dnešní dobu nejaktuálnější.

Hlavním jádrem mé práce je začlenění masmédií do struktury volného času mládeže. Období dospívání je v životě teenagerů obdobím velmi bouřlivým, a proto zde dochází ke střetu názorů s autoritou, tedy s rodiči. Jedním z problémů jsou i rozdílné představy rodičů o naplnění volného času jejich potomků. Mnohdy jsou to právě masmédia, která celý volný čas mládeže zabírají, tudíž obvykle dochází k různým problémům ve výchově. Na základě údajů ze sociologických výzkumů budu i tuto problematiku ve své práci rozebírat. Neopomenu ani charakteristiku nejfrekventovanějších masmédií. Dále také zdůrazním důležitost rodičů a jejich postojů, které zaujímají vůči svým potomkům, zmíním také podstatu citové výchovy, ale i postavení rodiče jako autority. V některých

rodinách však zmíněné jevy zcela absentují, a proto není výjimkou, když u mládeže dochází k patologickým jevům, které mohou souviset s negativním vlivem masmédií. I tímto aspektem se budu ve své práci zabývat.

Na závěr bych ráda provedla shrnutí poznatků, které z mé práce vzešly, pokusím se tyto poznatky zhodnotit, případně nastínit návrh či cestu, která by vedla k efektivnějšímu naplnění volného času dnešní mládeže.

1. Vymezení základních pojmů

Pro lepší pochopení celé problematiky považuji za přínosné v úvodu této kapitoly objasnit několik základních pojmů z oblasti masových médií, z nichž některé budu v bakalářské práci dále používat. Pokusím se následující pojmy co nejlépe specifikovat pomocí různých definic a odborných názorů.

1.1 Masmédia

Aniž si to někteří lidé uvědomují, tak masová média obklopují a působí obrovskou mírou na každého z nás. Obecně vzato mezi masmédia řadíme televizi, rozhlas, internet, tisk, ale pojem masmédiu zahrnuje i mnoho dalších příkladů. Již zmíněná média jsou naším každodenním společníkem a život bez nich si jen málo kdo z nás dokáže představit. Masmédia jsou v dnešní době velmi diskutovaným tématem a to právě proto, že jejich vliv na společnost je tak veliký. *„Pojem média patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. Sociologové, psychologové, novináři i politici o médiích mluví a píší často a v nejrůznějších souvislostech a významech.“* [Jirák, Köpplová, 1993:21]

Samotná masmédia je však důležité rozdělit, protože jejich funkce může být zcela odlišná. Příklad bych uvedla na četbě denního tisku v opozici k seznamování jedinců prostřednictvím internetu. Zde je patrné, že denní tisk lidé čtou za účelem získání informací či přehledu o aktuálním dění ve společnosti. *„Tato komunikace tedy směřuje od jednoho zdroje k publiku, je složena z velkého množství lidí. Tradičně se takovéto komunikační prostředky nazývají jako masová média. Jejich podstatným rysem je skutečnost, že nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách, nýbrž svou podstatou staví jednoho účastníka do role vysílatele a druhého do role příjemce.“* [Jirák, Köpplová, 1993:21]

Jedním z typů masmédií jsou také interpersonální masmédiá. V souvislosti s interpersonálními médii bych se vrátila k případu seznamování jedinců prostřednictvím internetu. Zde můžeme pozorovat zcela odlišné rysy, než v případě předchozím. Patrné je zde „*dorozumívání mezi dvěma jednotlivci, kteří se navzájem vnímají jako jedinečná individua, byť se osobně neznali, jak tomu může být např. u seznamování prostřednictvím písemné korespondence či „chatu“ na internetu. Tato média podporují existenci či utváření sociálních vztahů mezi jednotlivci.*“ [Jirák, Köpplová, 1993:21] Mezi interpersonální média můžeme zařadit například dopisy nebo emailové vzkazy. Je zde patrné, že zde dochází k rovnocenné komunikaci na obou stranách. [Jirák, Köpplová, 1993:21] Z uvedeného tedy vyplývá, že různá masmédiá mají odlišné role.

Jak už jsem výše poznamenala, masmédiá mají pro dnešní společnost obrovský význam. Ať jsou lidé v zaměstnání nebo tráví volný čas či dovolenou doma, masmédiá jsou stále v jejich společnosti. Člověk, který nemá v dnešní době, tedy na počátku 21. století, přístup k internetu či televizi, jako by „nebyl“. To samé platí i v případě tiskových masmédií. Trh je přesycen různými periodiky, ať už bulvárem či seriózním tiskem. Důvodem není nic jiného než velká oblíbenost tohoto masmédiá u společnosti a to z mnoha důvodů. Média jsou jistě z velké části zdrojem zábavy, ale je také třeba podotknout, že nám přináší rozhled, informace ze světa i domova, nabízí nám např. mnoho pracovních příležitostí. Jinými slovy, díky masmédiím dokážeme držet krok s moderním světem a společností. Každá mince má však dvě strany, a sice masmédiá působí také negativně, ale o negativním vlivu médií zejména na mládež více až v následujících kapitolách.

Nyní bych se pokusila obecně shrnout základní významy médií pro společnost. Média jsou:

- „*zdrojem moci, potenciálním prostředkem vlivu, ovládnutí a prosazování inovací ve společnosti, pramenem informací životně důležitých pro fungování většin společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu;*
- *prostředím, kde se na národní i mezinárodní úrovni odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života;*

- významným zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní, masmédiá jsou místem, kde jsou konstruovány, ukládány a nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností a skupin;
- zdrojem uspořádaných a veřejně sdílených významových soustav, které empiricky i hodnotově vymezují, co je normální, odchylky jsou pak signalizovány a poměřovány tím, co je považováno za veřejně akceptovanou podobu normality.“ [McQuall, 1999:21]

1.2 Masová společnost

Pro vysvětlení tohoto pojmu je třeba pohlédnout do historie a uvědomit se, že masová společnost souvisí s procesem tzv. nivelizace. Jak uvádí Jan Keller ve své knize. „V důsledku centralizace moci docházelo k rušení stavovsko-korporativních útvarů, díky čemuž jejich někdejší členové ztratili ochranu při kontaktu s mocí vznikajícího národního státu. Vize masové společnosti se začaly objevovat jako reakce na negativní důsledky tohoto nivelizačního procesu.“ [Keller, 1999:181]. V průběhu 19 a 1. poloviny 20. století došlo k velkému rozmachu tisku, televize, tedy masových medií, které se staly hlavními prostředky masové komunikace.

Masová společnost nepochybně souvisí s obrovským rozvojem různých mediálních technologií a jednotou mediálních sdělení. Cílem masové společnosti bylo sjednocení mnohých sociálních oblastí, jako je například masová komunikace či masová kultura.

Za důležité považují také vysvětlení pojmu masa. Podle sociologického slovníku znamená tento pojem následující: „Masou obvykle rozumíme sociologicky vágní pojem, používaný pro množinu osob, které spolu min. interagují a nemají společné vedení, jsou však většinou objektem cíleného ovlivňování, indoktrinace a manipulace.“ [Velký sociologický slovník, 1996:594] Charakteristickým znakem masové společnosti je také masová kultura. Její podstatou je sdělení málo obsažných informací co největšímu množství lidí. „Tímto pojmem označujeme kulturní výtvořky a produkce

určené pro masy lidí anebo jimi samými produkované, vycházející z jejich potřeb a vkusu.“ [Velký sociologický slovník, 1996:552]

1.3 Masová komunikace

Komunikace jako taková se zdá být pro společnost zcela automatická. Avšak je důležité uvědomit si, že komunikace je základním a životně důležitým procesem v každé společnosti. Lidé si jejím prostřednictvím předávají zkušenosti, tradice, informace, které poté sdílejí. Je třeba si uvědomit, že aktéry masové komunikace jsou sami lidé. „Prostředky hromadného sdělování jako jsou např.: televize, rozhlas, internet, tisk... umožňují, aby komunikace zasáhla v krátké době velké množství lidí. Můžeme tedy mluvit o tom, že moderní sdělovací prostředky jsou specifickým rysem masové komunikace – základním rysem jsou totiž sami lidé.“ [Janoušek, 1968:158]

Masová komunikace má několik zásadních rysů, jsou jimi například velký rozsah, symetrie, produkce prostřednictvím vyspělých technologií, anonymita či dlouhý, standardizovaný obsah. Považuji za přínosné vytknout rozdíl mezi komunikací masovou a interpersonální. „Jestliže je interpersonální komunikace chápána jako komunikace, jež současně probíhá na různých kanálech, pak každá forma masové komunikace, pokud je posuzována z hlediska počtu užívaných komunikačních kanálů je limitovanou, omezenou komunikací.“ [Kunczik, 1994:13]

1.4 Mediální gramotnost

Jen ve stručnosti bych velmi ráda objasnila pojem *mediální gramotnost*. Být mediálně gramotný vyjadřuje dle mého názoru schopnost utřídit a racionálně zhodnotit závažnost, pravdivost a aktuálnost informací, které masmédiá produkují. Jinými slovy „*mediální gramotnost bývá*

definována jako série komunikačních kompetencí, které zahrnují schopnost vyhledávat, analyzovat, hodnotit a dále předávat informace v nejrůznějších formátech. To znamená, že nezáleží na tom, zda se je jedná o informace v tištěné, elektronické nebo digitální podobě a zda je získáváme z novin, rozhlasu, televize nebo internetu. Mediálně gramotný člověk je schopen maximálně využívat dostupná média pro své vzdělání, osobní rozvoj a uspokojení potřeb.“

[VRÁNKOVÁ, Eva: http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Heslar/medialni_gramotnost.htm]

2. Hlavní teorie vlivu médií

Pokud se chceme blíže zabývat samotným vlivem masmédií, nelze opomenout, že zde vyvstane ihned několik otázek. Co vedlo k tomu, že média získala takový obrovský vliv na společnost? Jaký vliv má naopak společnost na média? Jisté je, že masmédiá mají vliv na nejednu stránku lidského života, ať už bereme v potaz stránku psychickou, vzdělanostní, morální, kulturní atd. Tím, jaký vliv mají masmédiá konkrétně na mladé lidi, se budu zabývat v níže uvedených kapitolách.

Vliv médií je protnut každým naším dnem, aniž bychom si to uvědomovali. Oblékáme se podle předpovědi počasí, při nákupech se necháváme inspirovat reklamou, do kina jdeme na film, na který slyšíme kladnou kritiku, reagujeme na zpravodajství a podobně. *„Média jsou společenskou institucí natolik významnou a provázanou s dalšími institucemi, že jejich podíl na stavu společnosti či rozpoložení jedince není možné izolovat a samostatně zkoumat.“* [Jirák, 2003:151]

Ale nyní už k samotným teoriím vlivu médií na společnost. Je třeba si uvědomit, že samotný vliv médií je jistě sám ovlivněn časově, ale i místně, popřípadě aktuálním stavem politické scény, ekonomické situace atd. *„Média jsou do těchto záležitostí hluboce zapojena jako producenti, distributoři a zdroje sdělení o nejrůznějších událostech a okolnostech veřejného života. Z toho plyne, že studium masové komunikace se nemůže vyhnout hodnotícím otázkám a zaujmout neutrální a vědecky objektivní postoj.“* [McQuall, 1999:23]

2.1 Přístupy analyzující teorie vlivu médií

Než začnu analyzovat jednotlivé teorie, tak považuji za důležité uvést různá pojetí přístupů zabývajících se vztahem mezi médii a společností. Tyto přístupy totiž značným způsobem ovlivňují strukturu teorií. Přístupy se dělí na základě soustředěnosti ke společnosti (sociocentrické), médiím

(mediocentrické), kultuře a myšlení (socio-kulturální) či k materialismu (socio-materialistický). [McQuail, 1999:23] Podle Denise McQuaila lze tyto přístupy charakterizovat následovně. Přístup medio-kulturální věnuje hlavní pozornost obsahu a přijímání mediálních sdělení, jež jsou ovlivňovány bezprostředním osobním prostředím. Přístup medio-materialistický věnuje hlavní pozornost politickoekonomickým a technologickým aspektům samotných médií. Přístup socio-kulturální se soustřeďuje hlavně na vlivy, které mají různé společenské faktory na mediální produkci a její přijímání, a na funkce medií ve společnosti. Přístup socio-materialistický nechápe média jako příčinu ekonomických a materiálních podmínek společnosti, ale především jako jejich odraz či důsledek. [McQuail, 1999:24]

Dle mého názoru nelze jednoznačně určit, který z výše uvedených přístupů má největší platnost. Každý z nich se dívá na danou problematiku z jiných úhlů pohledu, každý z nich má svá pro a proti. Obecně však platí, že nejčastěji bývá brán v potaz přístup sociocentrický nebo kulturní. [McQuail, 1999:24]

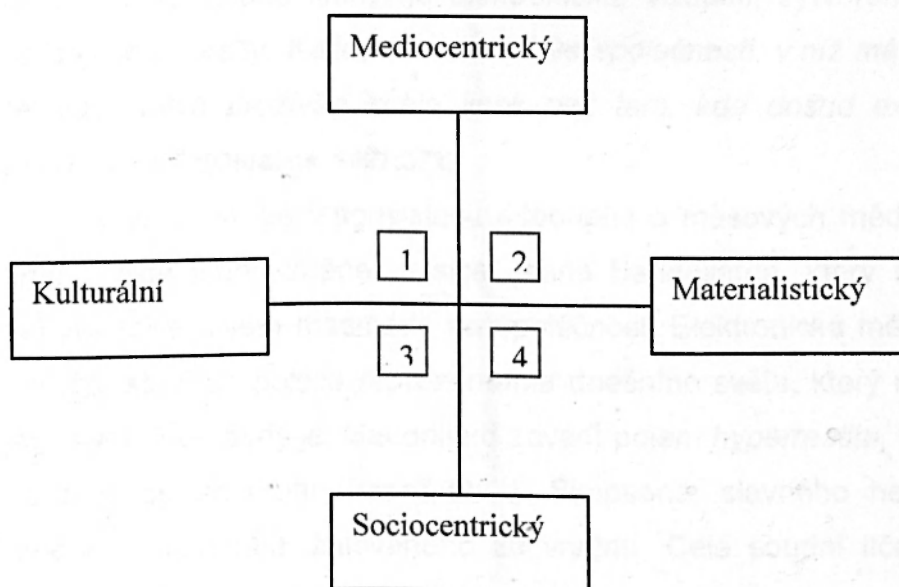

Schéma č. 1. Orientace a typy mediálních teorií: podle dvou hlavních os (medio/sociocentrická a kulturní/materialistická osa) lze určit čtyři hlavní přístupy ke studiu médií. [McQuail, 1999:24]

2.2 Hlavní představitelé a jejich teorie vlivů médií

Hovoříme-li o teoriích masových médií, je nezbytné zmínit průkopníky Harolda Innise a Marshalla McLuhana, kteří se mezi prvními zabývali vlivem sdělovacích prostředků na uspořádání různých forem společnosti. Harold Innis zdůraznil podstatu materiálu, skrz který jsou informace předávány. Informace na kamenných destičkách nemohou být masově rozmístěné mezi národy, na rozdíl třeba od papyrusu, prostřednictvím kterého je masová komunikace lépe realizovatelná. Na Harolda Innise v mnohém navázal výše zmínění Marshall McLuhan.

McLuhan zavádí pojem *globální vesnice*, která je tvořena uživateli elektronických médií z různých koutů světa. Zároveň také klade důraz na povahu mediálních médií. *„Povaha sdělovacích prostředků existujících v určité společnosti ovlivňuje její strukturu daleko více než obsah zpráv či sdělení, jež jsou těmito médii přenášena“*. [Giddens, 1997:372] McLuhan vidí hlavní podstatu ve formě masmédií. *„Například televize je médiem velmi odlišným od tištěné knihy: je elektronická, vizuální, vytvořená plynule se střídajícími obrazy. Každodenní život ve společnosti, v níž má hlavní úlohu televize, bývá prožíván zcela jinak než tam, kde dosud existuje pouze psané slovo“*. [Giddens, 1997:372]

Myslím si, že v souvislosti s teoriemi o masových médiích je nutné zmínit ještě jedno jméno, a sice Jeana Baudrillarda, který se mimo jiné zabývá také vlivem masmédií na společnost. Elektronická média, zejména televize, staví do pozice reprezentanta dnešního světa, který nám ukazuje, jaký svět doopravdy je. Baudrillard zavádí pojem *hyperrealita*, který ilustruje na příkladu soudního řízení O. J. Simpsona, slavného herce a hráče amerického fotbalu, žalovaného za vraždu. Celé soudní líčení bylo živě televizí vysíláno v mnoha zemích. *„Najde už o to, že by nám televize umožnila shlédnout realitu v soudní síni: sám sled obrazů na televizních obrazovkách celého světa, jenž definuje proces jako globální událost, se totiž stává novou realitou.“* [Giddens, 1997:374]

2.3 Rozdílné typy teorií vlivu médií

Na teorie vlivu masmédií lze nahlížet z několika úhlů pohledu. Na základě toho existují čtyři nejpodstatnější rozdílné typy teorií. Podle Denise McQuaila se jedná o tyto čtyři teorie: sociálně-vědní, normativní, provozní a každodenní. Úkolem těchto teorií je usnadnění, pochopení a hlavně uchopení jevů, které s vlivem masmédií souvisí. Nyní bych přešla k analýze jednotlivých teorií. [McQuail, 1999:25]

Jedna z teorií se nazývá sociálně-vědní. Tato teorie zahrnuje „obecná tvrzení o povaze, fungování a účincích masové komunikace založené na systematickém a objektivním studiu médií a dalších relevantních zdrojů.“ [McQuail, 1999:25] Dle mého názoru můžeme říci, že se tato teorie snaží obsahově zahrnout širokou škálu pojmů, které se týkají jednak společnosti, jednak médií a v neposlední řadě také jejich vzájemného vztahu. Pojmovost této teorie je velmi obsáhlá. Její funkce je nikoli jen teoretická. „Některé vědecké teorie se soustřeďují na průběh tohoto procesu, jiné se snaží rozvíjet kritický přístup, další se věnují praktickému využití...“ [McQuail, 1999:25]

Další teorií je teorie normativní. V případě této teorie hraje jednu z hlavních rolí společnost, resp. společenské chování, ve vztahu k médiím. „Normativní teorie se zabývá zkoumáním a předepisováním, jak se média mají chovat, mají-li být zviditelněny či zvýrazněny některé společenské hodnoty. Jsou významné, neboť hrají roli při utváření a legitimizaci mediálních institucí a mají zásadní vliv na očekávání, jež s médii spojují ostatní sociální činitelé. Lze je obvykle najít v zákonech, nařízeních, mediální politice, etických kodexech a veřejných debatách.“ [McQuail, 1999:25]

Třetí teorie se nazývá provozní. Tuto teorii lze chápat jako soubor znalostí a vědomostí, které značným způsobem ovlivňují chování lidí. Dá se říci, že se jedná o souhrn pravidel a poznatků o tom, jakým způsobem je správné a efektivní působit na společnost prostřednictvím různých masmédií, ať už se jedná o reklamu, zpravodajství či navázání vztahu k publiku. Jinými slovy můžeme říci, že „provozní teorie se vztahuje k praktickým představám, které vyznávají a jimiž se řídí mediální praktici

při své vlastní práci v médiích. Jak vybrat zprávy, jak uspokojit publikum, jak vytvořit účinnou reklamu, jak se udržet v mezích tolerance společnosti a jak navázat účinné vztahy ke zdrojům i k publiku. [McQuail, 1999:25]

Poslední uváděnou teorií je teorie každodenní. „Každodenní (intuitivní) teorie odkazuje ke znalostem, které všichni máme ze své dlouhé zkušenosti s médii, a které nám umožňují pochopit, co se děje, jak médium zapadá do našeho každodenního života, jak bychom měli jeho obsah číst podle záměru podavatele a jak jej skutečně číst chceme, jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými teoriemi, typy obsahů, číst mezi řádky.“ [McQuail, 1999:26]

Myslím si, že tato teorie souvisí také s mediální gramotností, prostřednictvím které jedinec dokáže kriticky zhodnotit informace, které masmédiá produkují.

Myslím si, že výše uvedené teorie se snaží objasnit, jaké chování zaujmají média vůči společnosti. Zároveň bych chtěla zmínit, že nejde striktně určit, která teorie působí na jedince více, která méně. Je třeba si uvědomit jejich vzájemnou provázanost. Platí však, že pro jednotlivé skupiny jedinců či organizací platí některá z teorií víc, pro jinou méně a to především v závislosti na sociálním prostředí jedinců. Například pro vědu je aktuální sociálně-vědní teorie, pro laickou veřejnou zas teorie každodenní.

3. Místo masmédií ve struktuře času mládeže

Média a mediální aktivity jsou u dnešní mládeže velmi oblíbeným prostředkem zaplnění volného času. Televize, internet, mobilní telefon - to vše dnes neodmyslitelně patří k životnímu stylu každého mladého člověka. Není neobvyklé, že volnočasové aktivity jsou mnohdy spojeny s technickými prostředky a elektronickou komunikací.

Když se ohlédneme do minulosti, tak zjistíme, že k velkému rozšíření masových médií došlo v 80. letech. Nutné je také podotknout, že některá masmédiá se stala v průběhu následujících let oblíbenější, jiná zas začala stagnovat. Na počátku 90. let klesá oblíbenost dříve tolik populárního filmu, ale také četby knih, novin či rozhlasu. Do popředí se dostala televize, které v současné době velmi konkuruje internet. *„Podle většiny provedených studií tvoří televize stále roli vedoucího média, a to i přes rapidní rozvoj internetu a dalších mediálních nosičů a s nimi spojenými možnostmi.“*

[DUSPIVA, Zdeněk: <http://www.blisty.cz/2003/8/19/art15104.html>]

Takto se postavení televize mělo v roce 2003. V současné době, tedy na přelomu roku 2008/2009 si dovoluji tvrdit, že internet televizi v mnohém dohání, možná i předhání. Ale o tom blíže v kapitole s názvem Charakteristika a vývoj nejfrekventovanějších masmédií.

Jak dokazují různé výzkumy a statistiky, vliv médií na mladou populaci je opravdu obrovský, proto nelze opomenout jejich místo při samotné socializaci mládeže. V období dospívání bývá komunikace jednou z nejvíce rozvinutějších potřeb, tudíž forma sociálního styku a komunikace samotné, je v mnohých případech realizována právě pomocí masových médií.

3.1 Vymezení pojmu mládež a jeho charakteristika

Mládeži lze rozumět jako sociální kategorii jedinců, která zastává relativně stejné sociální pozice. Mladí lidé však nejsou homogenní, ale jsou samozřejmě individuálně odlišní. Mají různý styl života, různé rodinné zázemí, odlišné zájmy či životní postoje. O některých vlastnostech však můžeme říci, že jsou pro mládež charakteristické. Vezměme v potaz například jejich způsob života. Převážná většina je nezaměstnaná, snaží se žít život na plno, bezstarostně a bez dlouhodobých cílů. Jinými slovy: *„Mládež je termín označující buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky.“* [Velký sociol.slovník: 1996, 635]

S mládeží úzce souvisí i pojem mládí. *„Mládí je v sociologii nejčastěji definováno jako životní etapa, která se v průběhu vývoje lidstva vklíní mezi dětství a dospělost a kterou v moderní společnosti prochází každý jedinec.“* [Velký sociol. slovník:1996, 636] Myslím si, že mládí jako takové není možné přesně časově vymezit, protože psychický i fyzický vývoj je u každého člověka individuální. *„Časově se mládí velmi obtížně vymezuje. Jeho počátkem může být dokončení základní školní docházky a koncem vstup do zaměstnání a založení vlastní rodiny.“* [Jandourek:2001, 160] Věkovou hranicí bývá označován cca 26. rok života, kdy převážná většina studujících dokončuje studium, nastupuje do zaměstnání. V tom období mladí lidé zakládají rodiny a přebírají tak „povinnosti dospělých“.

3.2 Formy naplnění volného času mládeže

Náplň volného času mládeže závisí na charakteru jedince, na jeho zájmech, ale také na jisté duchovní úrovni. Jinými slovy, každé dítě je do života vybaveno různými dispozicemi a předpoklady, od kterých se pak odvíjí i jeho zájmy, které ve volném čase provozuje. Některé děti rády čtou,

některé preferují televizi či počítač, jiné zas sport. *„Za volný čas je podle sociologických kritérií považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Jedná se o tu část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních, rodinných, existenčních a biologických potřeb.“* [Sak, Saková, 2004:59] Volný čas mládeže má několik funkcí, jako je například relaxace, zábava, ale také společenský rozvoj. Právě prostřednictvím volnočasových aktivit si mládí lidé utváří jistý hodnotový systém, na základě kterého se vyvíjí i jejich názor na životní styl. Za jistých předpokladů pak může dojít i k propojení pracovních a volnočasových aktivit (například chlapec, jehož zálibou je programování softwarových programů na PC, se může stát IT specialistou).

Pro mládež je charakteristická rozmanitost koníčků a zájmu, jinými slovy tzv. zájmová pluralita. To znamená, že mladí lidé se výhradně nezajímají jen o jednu věc, ale jejich pozornost je věnována hned několika možným aktivitám. *„Životní způsob a volný čas jedince v dospělosti je modifikací danou vývojem a rolemi spojenými s určitou životní fází. Sféra volného času dětí a mládeže a obsahové naplnění jejich volného času má proto význam pro celoživotní orientaci člověka.“* [Sak, Saková, 2004:59]

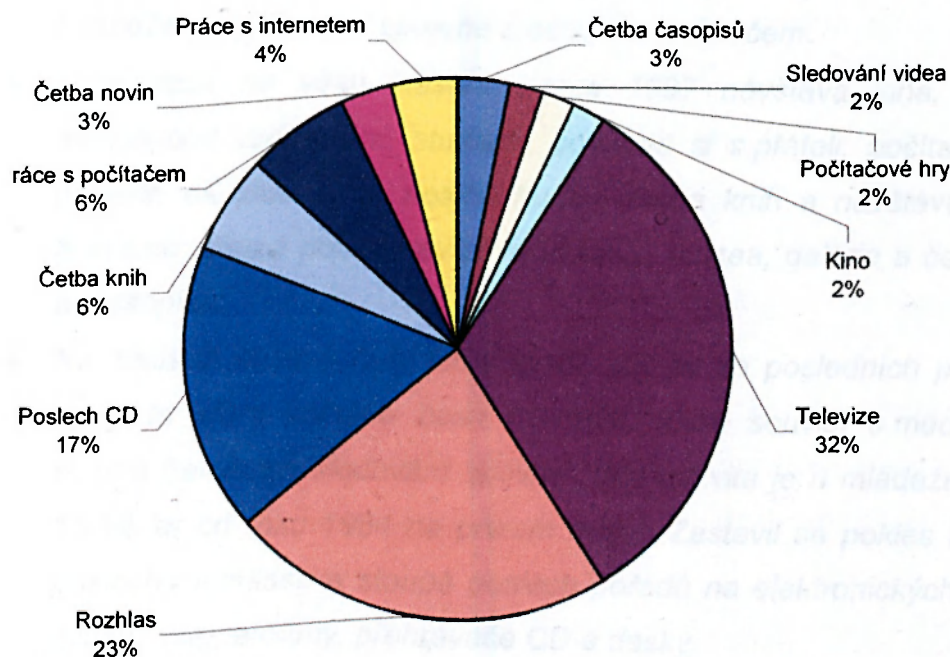
Jestliže hovoříme o formách naplnění volného času dnešní mládeže, můžeme provést jednoduché rozdělení. Naplnění volného času může být aktivní nebo pasivní. Přístup mladých lidí k využití volna je zajisté ovlivněn pomocí mnoha faktorů – povahové rysy, styl výchovy, rodinné zázemí a další jiné dispozice. Za aktivní přístup k využití volného času považují různé sportovní aktivity a tvůrčí činnosti, při kterých se jedinec určitým způsobem aktivně realizuje. Předpokladem pro tento přístup jistě musí být zároveň uvědomělost rodičů. Jsou to totiž právě oni, kteří od dětství své potomky vedou k různým koníčkům a aktivitám.

Druhou možností je využití volného času pasivním způsobem. Myslím si, že do jisté míry i pasivní forma využití volna může být velmi přínosná. Každý člověk chce být čas od času sám, číst si knihu, hledat si informace na internetu nebo si jen tak sám o sobě a o svém okolí přemýšlet. Zde ale vidím velmi citlivou hranici, kdy je třeba odhalit, zda-li pasivní forma

využití volného času nezahrnuje i různě negativní aktivity. Opět bych zde apelovala na důležitost rodičů, kteří by měli situaci svých potomků monitorovat a zároveň udržovat rovnováhu mezi aktivním a pasivním trávením volného času svých dětí.

Za zajímavý považuji přehledný graf volnočasových aktivit z oblasti masových médií, respektive jejich oblíbenost u respondentů ve věku 15-30 let. Níže uvádím vybrané mediální aktivity, prostřednictvím kterých mladí lidé v roce 2000 nejčastěji trávili svůj volný čas.

Čas věnovaný mediálním aktivitám za týden, věková skupina 15-30 let

Graf č. 1 Čas věnovaný mediálním aktivitám za týden

Zdroj: Sak, P. *Proměny české mládeže*, Praha: Petrklíč 2000. 291 s.

„Z týdenního časového snímku víme, že mladá generace ve věku 15 - 30 v průměru spí za týden 59,06 hodin (za den 8,4 hodin). Všechny mediální aktivity mladé generaci (15-30) za týden zaberou 37,18 hodin. Vezmeme-li týdenní objem času bez času věnovaného spánku jako 100%, potom mediální aktivity představují u mládeže 34% a všechny ostatní aktivity

celkem 66%. Jaký podíl v tomto časovém objemu představují jednotlivé mediální aktivity? Vezmeme-li tento časový objem (37,18 a 41,28 hodin) jako 100%, potom podíl jednotlivých aktivit ukazují grafy.“ [Sak, 2000:291]

MŠMT ČR se v roce 1998 zasloužilo o vznik projektu Média v životě mládeže, jehož řešiteli byli Petr Sak a Milena Rydlová. Tento výzkum byl zaměřen na roli masmédií ve volném čase dnešní mládeže. Jeho výsledky jsou následující.

- „Ve struktuře volného času mládeže je dominantní aktivitou sledování televize. U mládeže ve věku 15-18 let je frekvence sledování televize nejvyšší. Významnou aktivitou z hlediska frekvence se pro celý soubor mládeže staly činnosti spojené s osobním počítačem.
- V závislosti na věku klesala v roce 1997 návštěva kina, ale také mimoškolní vzdělávání, studium, povídání si s přáteli, počítačové hry, poslech elektronických nosičů hudby, četba knih a návštěva divadla. S věkem stoupá pouze návštěva výstavy, muzea, galerie a četba novin a časopisů.
- Na základě časové řady jsme zjistili, jak se za posledních patnáct let vyvíjí ta sféra volného času mládeže, která souvisí s médii. Trvale stoupá frekvence sledování televize, tato aktivita je u mládeže ve věku 15-18 let od roku 1984 na prvním místě. Zastavil se pokles frekvence poslechu rozhlasu a stoupá poslech pořadů na elektronických nosičích zvuku, magnetofony, přehrávače CD a desky.
- Od roku 1982 trvale klesá četba deníků, nicméně četba denního tisku je u mládeže poměrně vysoko na žebříčku aktivit. Zastavil se pokles četby knih a v poslední době dochází k mírnému nárůstu četby.
- Největší pokles významu aktivity pro mládež v rámci volného času vidíme u návštěvy kina. Od roku 1982 klesá, ne stejným tempem, ale trvale, frekvence této aktivity u všech skupin mládeže. V posledních pěti letech je tento pokles velmi výrazný.“

Pokud sečteme všechny objemy četby, dojdeme k množství času srovnatelnému s časem věnovanému televizi. Docházíme tím k pozitivnímu

zjištění, že česká mládež se stále ještě obrací k tištěnému slovu, využívá všech druhů tiskovin, od novin po odbornou literaturu.

[SAK, Petr; RYDLOVA, Milena: <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk6.htm>]

3.3 Charakteristika a vývoj nejfrekventovanějších masmédií

Masmédia lze obecně považovat za naprostý fenomén dnešní doby. Televize, internet, počítač či mobilní telefon neodmyslitelně tvoří součást našeho každodenního života a výrazným způsobem náš život ovlivňují. Vývoj masmédií a jejich vliv přicházel postupně, proto nelze srovnávat současnou generaci s generacemi dřívějšími. *„Chceme-li porovnávat současnou generaci mládeže s předchozími generacemi, zjistíme, že v řadě atributů to není možné, protože prostě u mládeže dříve neexistovaly. Zřejmě nejpodstatnějším atributem současné mládeže ve srovnání s dřívějšími generacemi je její spojení s novými informačními a komunikačními technologiemi.“* [Sak, Saková, 2004:124]

Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit na ta masmédia, která dle mého názoru v dnešní době patří k jednomu z nejvíce frekventovaných a oblíbených, zejména mezi mládeží. Jsou jimi televize, počítač, internet a také tištěná periodika.

„Nejvýznamnějším trendem na poli masových médií v posledních třiceti letech je zřejmě dosud rostoucí vliv televize. Bude-li současný vývoj pokračovat, stráví děti, které dneska přicházejí na svět, za prvních osmnáct let svého života více času před obrazovkou, než při jakékoli jiné činnosti kromě spánku.“ [Giddens, 1997:363] Výrok z knihy Anthonyho Giddense napovídá, že čas strávený dětmi a mládeží u televize je opravdu veliký. Televize je v dnešní době součástí téměř každé domácnosti, proto se pro mnohé z nás stala naprostou samozřejmostí. Myslím si, že u dnešní mládeže je automatické pustit si televizi nejen se záměrem ji sledovat, ale využívají ji jen jako pouhou kulisu k jiným činnostem jako je učení, uklízení či jiné aktivity. Právě onen obrovský čas, který lidé u televize stráví, z ní

dělá tolik vlivné masmédiu. „*Již dvacet let je televize na prvním místě aktivit ve volném času mládeže.*“ [Sak, 2000:291]

A není se dle mého názoru čemu divit. Televize v dnešní době nabízí širokou škálu pořadu, seriálů či filmů, tudíž vkus mladého diváka je bez problémů uspokojen. Mimo veřejnoprávní televize (ČT) dnes v domácnostech není výjimkou mít i desítky soukromých kanálů, které jsou přenášeny pomocí kabelových a satelitních technologií. Za výrazný mezník můžeme pokládat vznik a začátek vysílání televize Nova. „*Vznikem komerční televize Nova se česká mediální krajina zásadním způsobem proměnila. Nova v duchu svého jména vnesla do české společnosti nový přístup k divákovi a nové estetické normy. Vliv Novy se však neomezil pouze na diváka, ale ovlivnil i Českou televizi a lidi zabývající se v české společnosti médií. Dokázala vnutit společnosti jako absolutní kritérium hodnocení televize „sledovanost“.*“ [Sak, 2000:94]

Cíl veřejnoprávní televize by však neměl být zakořeněn v co největším boji o sledovanost, protože každodenní několikahodinové a bezduché sledování televize pro společnost jistě není přínosem. Pokud se ohlédneme do roku 2002, tak v Čechách byla mládeží nejčastěji sledována televize Nova a za ní následovala ČT1. [Sak, 2000:95]

Nyní bych se chtěla zabývat tím, které žánry hodnotí mladí lidé jako oblíbené a které nikoli. Na základě výsledků výzkumu MŠMT ČR - Média v životě mládeže z roku 1998 bylo zjištěno, že na prvních dvou místech v žebříčku oblíbenosti skončil film a populárně vědecké pořady. Dále následuje zpravodajství, zábavné pořady, evropské a americké filmy, publicistika, české seriály a sportovní pořady. „*Programy v tomto bloku nejsou mládeží výrazně upřednostňovány, ale částí mládeže jsou sledovány a s relativní oblibou. Překvapením může být pozice amerických filmů, avšak názor, že česká mládež baží po amerických filmech, je spíše mýtus vytvořený komerčními zájmy soukromé televize.*“

[SAK, Petr; RYDLOVA, Milena: <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk6.htm>]

Nejmenší ohlasy vzbuzují náboženské obřady, vážná hudba a překvapivě také zahraniční seriály. Mladí diváci však zaujímají i velmi

kritický postoj, a to hlavně vůči reklamě a násilí. „*Nejhůře je hodnoceno vysílání Novy. Uvádíme proto hodnocení negativních jevů ve vysílání Novy v četnostech odpovědí. Vulgární sex a zobrazování lidského těla vnímá 37% mladých diváků. Násilí v programech Novy kritizuje dokonce 66% diváků. Polovina mládeže uvádí, že obsah vysílání Novy znamená špatný příklad pro děti a mladistvé. Dvě třetiny mladé generace reflektuje na Nově hloupost reklamy, 57% pokleslou estetickou úroveň - brak a kýč a téměř polovina pokleslou intelektuální úroveň, jinými slovy, mládež si myslí, že programy vysílané Novou jsou hloupé.*“

[SAK, Petr; RYDLOVA, Milena: <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk6.htm>]

Stejně jako sledování televize není v dnešní době nic neobvyklého, že převážná většina mládeže má k dispozici počítač s připojením k internetu. Napadá mě otázka, zda-li mladý rozvíjející se člověk, může vůbec bez internetu „existovat“? Většina škol postupně zavádí elektronické žákovské knížky a studijní průkazy, výjimkou není zasílání výukových materiálů na email, banky zavádí internetové bankovníctví, na internetu si pohodlně můžeme nakoupit a vybrat věci, které zaujaly naši pozornost – a to vše z pohodlí doma, aniž by nás to stálo nějaké fyzické či psychické úsilí. Toto je pro dnešní mládež naprostou samozřejmostí. Ale mladí lidé nepotřebují internet zdaleka jen kvůli vzdělání či nakupování. Internet se stal obecně spojením se světem. „*Nové technologie vytvářejí novou kvalitu sociability – digitální sociabilitu. V kyberprostoru či v digitálním prostoru vznikají a žijí nové vztahy, vznikají nová společenství a komunity fungující na nových formách komunikace, které pravděpodobně budou vytvářet nové sociální normy jednání. Znakem těchto komunit je překračování hranic státu, národů a kultur.*“ [Sak, 2000:124]

V průběhu 90. let zaznamenaly osobní počítače obrovský boom a postupně se stávaly součástí většiny domácností. Stejně tak se staly také součástí vybavení škol, kde se zacházení s počítačem stalo jedním z výukových předmětů, ale také zájmovým kroužkem. „*V roce 2001 z mládeže ve věku 15-30 let vlastnilo PC 38% a dalších 35% mohlo PC používat. Celkem 73% mládeže mělo osobní počítač k dispozici.*“ [Sak, 2000:125]

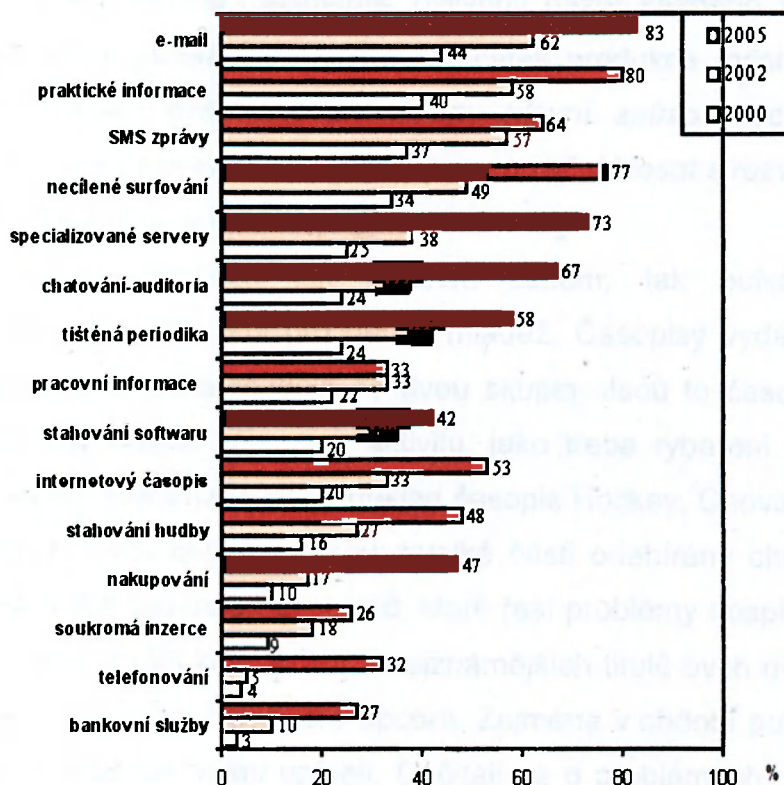
Osobním počítačem a jeho zastoupením ve volném času mládeže se zabývat průzkum MŠMT ČR - Média v životě mládeže z roku 1998, který, jak už jsem výše uvedla, prováděl Petr Sak a Milena Rydlová. Dílčí výsledky, které výzkum přinesl, uvádím níže.

- *„Nejvíce jsou počítače mladou generací využívány v práci. Na dalším místě je využívání počítače u kolegy, kamaráda. Potvrzuje se výchozí hypotéza, že informatika a výpočetní technika jsou u mládeže do značné míry záležitostí volného času a neformálních, neinstitucionálních vazeb. Mladá generace výrazně více využívá disponibilní počítač (počítač nevlastní, ale používá). To je dáno nedostatečnou soukromou vybaveností osobními počítači, takže značná mládeže je odkázána na jiné počítače.*
- *Čím dál více mladých lidí prostě využívá počítač pracovní. Občas je slyšet v souvislosti s PC názor, že mládež pouze hraje počítačové hry. Pořadí počítačových činností podle procent mládeže, která tuto činnost na počítači provádí, je do značné míry shodné u osobního a disponibilního počítače. V celém věkovém spektru mladé generace není využívání počítače ke hrám dominantní a od 15 do 20 let význam počítačových her prudce klesá.*
- *Výzkum prokázal, že mladá generace osobní počítač využívá všestranně, využívány jsou i nejnovější a nejnáročnější technologie. Výzkum prokázal, že dochází k radikální proměně životního pole a životního stylu mládeže. Realita je ve značné míře nahrazována mediální a virtuální realitou. Větší část učňů a středoškoláků stráví denně před monitorem počítače či televize minimálně 3 - 5 hodin.“*

[SAK, Petr; RYDLOVA, Milena: <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk6.htm>]

Za zajímavý považuji také níže uvedený přehledný graf využívání internetu, respektive vývoj využívání internetu, za léta 2000, 2002 a 2005 ve věkové skupině 15-30 let.

Využívání internetu, v letech 2000, 2002 a 2005 ve věkové skupině 15 - 30 let

Graf č. 2 Využívání internetu v letech 2000, 2002 a 2005 ve věkové skupině 15 – 30 let

Zdroj: SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína: [<http://www.lupa.cz/clanky/zpusob-vyuzivani-osobniho-pocitace-a-internetu>]

„Graf ukazuje obrovské tempo, jakým se internet prostřednictvím jednotlivých aktivit zmocňuje české společnosti od dětské populace až k seniorům. Za pouhých pět let se ve věkové skupině 15–23 let počet uživatelů elektronické pošty zdvojnásobil a nyní ji používá 83% jedinců z této věkové skupiny. Internet je především nástrojem získávání informací a komunikace. Od tohoto jádra se odvozují další aktivity - seznamování, virtuální erotika, hledání zaměstnání apod.“

[SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína: <http://www.lupa.cz/clanky/zpusob-vyuzivani-osobniho-pocitace-a-internetu>]

Dalším z populárních masmédií jsou tištěná periodika. Noviny a časopisy, stejně jako ostatní masmédiá, ovlivňují názor každého z nás. Noviny jako takové lze považovat za samý začátek produkce masmédií. „Po více než půl století představovaly noviny hlavní způsob rychlého a uceleného informování společnosti. Jejich význam začal klesat s rozvojem rozhlasu, filmu a především televize.“ [Giddens, 1997:362]

Dnešní trh je přesycen jak seriózní tiskem, tak bulvárem, ale i časopiseckými publikacemi pro děti a mládež. Časopisy vydávané pro teenagery bych si dovolila rozdělit do dvou skupin. Jsou to časopisy, které se zaměřují na určitou zájmovou aktivitu, jako třeba rybaření, auta nebo sport. Konkrétně mám na mysli například časopis Hockey, Chovatel či Auto, motor a sport. Tyto publikace jsou z velké části odebírány chlapci, přičemž pro dívky je typická četba časopisů, které řeší problémy dospívání, chování celebrit, módu nebo kosmetiku. Z nejznámějších titulů bych uvedla například časopis Top Dívky, Bravo či Popcorn. Zejména v období puberty se dívky k těmto časopisům velmi upínají. Dočítají se o problémech, které ony samy zažívají v reálném životě.

Myslím si, že časopisy jsou v životě mládeže přínosem, protože poskytují odreagování, sdílení životních příběhů i inspiraci v řešení různých problémů. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že časopisy jsou z velké části zaplněny reklamou, která jistě ovlivňuje každého čtenáře.

3.4 Upřednostňování televize před četbou

V dnešním moderním světě se dostává dříve monopolní postavení tištěné knihy do pozadí. Společnost je přehlcena elektronickými médii, která každý den přináší aktuální informace z celého světa. Čtenářská gramotnost mládeže dle mého názoru upadá. Vezměme si případ povinné četby na školách. Děti nemají důvod číst, obsahy knih jsou zveřejňovány na internetových portálech, stačí jen kliknout a během pár minut je kniha „přečtena“. Ti poctivější, kteří se rozhodnou s knihou opravdu sami seznámit, sáhnou mnohdy raději po filmovém zpracování. Samozřejmě

nelze tyto postupy všeobecně paušalizovat, avšak mladistvých, kteří skutečně stojí o čtenářský zážitek z knihy, dle mého názoru není mnoho. Stav čtenářství dnešní mládeže a faktory, které ho ovlivňují, zhodnotil Ivan Gabal ve výzkumu z roku 2002, který se zaměřil na problematiku čtenářství dětí od 10 – 14 let. Zde uvedu některé poznatky, které z průzkumu vzešly:

- *„Nějsilnějším hráčem z hlediska možnosti získat dítě pro čtení je rodina, která je pro čtení přibližně dvojnásobně významnější než škola.*
- *Čas, který rodiče věnují společnému čtení s dítětem v jeho raném věku, pozitivně ovlivňuje jeho další čtenářské návyky. 70% dětí, se kterými rodiče četli pravidelně, když byly malé, čtou dnes denně již samostatně.*
- *Konkurenčním médiem pro knihu je jednoznačně televizní obrazovka. Naprostá většina dětí televizi sleduje. Rozdíl z hlediska čtenářství činí rozsah času, který dítě u televize tráví. V rodinách, kde je čas u televize regulován nebo je dítě motivováno k jiným aktivitám, najdeme čtenáře častěji. Riziko, že dítě nevezme ve svém volném čase nikdy knihu do ruky, naopak stoupá v případě, že má televizní přijímač ve svém pokoji (30% dětí) a televizi sleduje bez omezení. Televize, která ovládne volný čas dětí, je hlavním nepřítelem knihy.*
- *7% dětí čte knihy i několik hodin denně, 21% denně alespoň chvíli. Celkem tedy téměř třetina dětí vezme denně knihu do ruky, aby si v ní četlo. 24% dětí čte jednou až dvakrát týdně. Téměř o čtvrtině dětí lze říci, že prakticky vůbec nečtou.*
- *54% dětí konstatuje, že je čtení baví. Nečtou tedy jen z povinnosti.*
- *25% rodin se každý den alespoň chvíli dívá společně na televizi. Ve čtvrtině domácností je velice často zapnutá televize, aniž by se na ni někdo díval. To jsou charakteristiky rodinného prostředí, které rovněž snižují čtenářské zájmy dítěte. Rodinné prostředí, které je ve volném čase prosyceno sledováním televize, oslabuje předpoklady dětí pro četbu knížek.*

- *Celkem dvě třetiny dětí používají počítač alespoň jednou týdně. Většina z nich denně. Gramotnost, která je s používáním počítače spojena, většinou pozitivně figuruje ve čtenářských zájmech.*
- *Děti, které používají počítač, a tato aktivita jim ubírá část volného času, navzdory tomuto faktu čtou častěji než jiné děti. S počítači přichází do kontaktu častěji chlapci a častěji starší děti.“*

[http://www.gac.cz/documents/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_Jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf]

Z výše uvedených poznatků plyne, že rozvoj čtenářství musí být postaven na spolupráci čtenáře, rodičů a také školy. Z výsledků analýzy Ivana Gabala také vyplývá, že elektronická média mohou mít kladný vliv na čtenářské zájmy. Tento kladný vliv vidím v možnosti vyhledávání informací o knihách na internetu, využívání elektronických katalogů knihoven atd. Po prostudování analýzy Ivana Gabala docházíme k výsledku, že děti ve věku 11-14 let nemají ke čtení ryze negativní vztah – naopak. Více než půlka dotázaných dětí uvádí, že čte ráda, pouze jedna čtvrtina dětí, které se účastnili výzkumu, nečte prakticky vůbec.

[http://www.gac.cz/documents/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_Jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf]

Výsledky výzkumu v plném rozsahu uvádím ve své práci – viz. přílohy.

Průzkum zabývající se čtenářstvím, tentokrát věkové skupiny 15 – 30 let a 31- a více let, uvádí Petr Sak ve své knize *Mládež na křižovatce*. Věkový rozdíl se dle mého názoru jednoznačně na přístupu k četbě odráží, což dokládá i následující tabulka.

Tab. Počet přečtených knih za měsíc, 2001 (v %)			
Počet knih	Věkové skupiny		Celkem
	15 - 30	31 a více	
0	44,14	47,13	45,75
1	30,86	33,28	32,17
2	17,41	15,76	16,52
3	6,55	2,92	4,61
4	1,03	0,88	0,95
Celkem	100,00	100,00	100,00

Tabulka č. 1 Počet přečtených knih za měsíc, 2001 (v %)

Zdroj: Sak, Saková. *Mládež na křižovatce*, Praha: Svoboda servis, s.r.o. 2004. str. 114

„Téměř polovina populace nepřečte za měsíc ani jednu knihu. Obráceně však lze říci, že více než polovina populace za měsíc přečte alespoň jednu knihu a zhruba pětina populace přečte více než jednu knihu. Rozdílly jsou i mezi věkovými skupinami mládeže. Nejvíce čte mládež ve věku 15 – 23 let, potom četba klesá a minima dosahuje četba u střední generace 31-45. Ve věku 15 – 23 se mladí lidé připravují na povolání studiem na střední či vysoké škole. Četba má proto pro ně charakter pracovní aktivity. V následné životní fázi startují pracovní dráhy a jsou zakládány kariéry. Na četbu proto nezbývá mnoho času.“ [Sak, Saková, 2004:114]

4. Vliv médií na problémy výchovy

Jak jsem již zmínila v samotném úvodu své práce, období dospívání, kterým prochází všichni mladí lidé, je ve většině případů doprovázeno konflikty mezi dospívajícími jedinci a jejich rodiči. Nemyslím si, že by masmédia byla hlavním iniciátorem těchto konfliktů, ale mohou na nich mít určitý podíl.

Příliš času stráveného u bezduchých „střilecích“ počítačových her, neosobní komunikace prostřednictvím xchatů nebo hodiny strávené u televizní obrazovky. Jistě se nemýlím, když řeknu, že takto vypadá náplň volného času ne jednoho dospívajícího teenagera. Nesouhlas rodičů s takto „promarněným“ volným časem může vést k hádkám a problémům ve výchově. Myslím si ale, že tento problém je ukotven už v samém začátku výchovy dítěte. Dle mého názoru je třeba, aby dítě a později dospívající člověk, byl zvyklý na určitý řád a hodnoty, které jsou v rodině nastoleny a všichni je dodržují. Je dobré, když rodiče vychovávají své děti do jisté míry v demokratickém duchu. Striktní příkazování a autoritářský styl výchovy může vést v období dospívání k revoltě, prostřednictvím které mládež vyjadřují svůj nesouhlas s autoritou, tedy rodiči. Samozřejmě druhým extrémem je nadměrně liberální styl výchovy, kdy si mladí lidé dělají do slova to, co chtějí. Je třeba klást důraz na řád a pravidla, avšak je zapotřebí nechat některá rozhodnutí na dětech, dát jim pocit, že jejich názor není bezvýznamný. Problémy ve výchově pramení z klimatu, které je pro rodinu charakteristický.

4.1 Podstata rodinného zázemí a životní problémy mládeže

Role rodičů má v životě jejich dětí nezastupitelnou a velmi důležitou roli. Rodič by měl být pro své dospívající dítě vzorem, autoritou a také přítelem. Takto ideální vztah rodičů a jejich potomků je však ojedinělý.

Naopak v rodině se může vyskytnout deviantní chování rodiče, totální absence autority, absence jednoho z rodičů. V případě, že dítě vyrůstá v rodině, kde se objevuje takováto patologie, je dle mého názoru náchylnost pro trestní činnost mládeže větší. Masmédia mohou být inspirací pro takovéto chování, ale myslím si, že porucha dítěte, ať genetická či psychická, musí být v dítěti zakotvena. Takováto „průprava“ však může dítě nasměrovat špatným směrem na jeho životní dráze. *„Život jedinců je postupně tvořen jednotlivými akty – událostmi, které postupně řetězí a strukturují, a ze zdánlivě nahodilých a elementárních jevů spojených s jedincem se kontinuálně skládá svébytná entita, která je provázána jednak s vědomím jedince a s jeho osobností, jednak s jeho sociálním polem. Ze shluku postupně vyjevovaných událostí se skládá entita, která má strukturu, temporalitu, styl a vnitřní podstatu. Tato entita se vyjevuje vnějšími projevy, s nimiž je imanentně propojena. Životní entita jedince v časovém projevu a v návaznostech je jeho životní drahou. V opačném směru konkrétní životní události jedince jsou výpovědi v prvním plánu o jeho životní dráze, v druhém plánu jsou výpovědi o individuální životní entitě.“* [Sak, Saková, 2004:148]

Každé období života s sebou přináší nejen radosti, ale také problémy a starosti. Stejně tak i mladí lidé se musí potýkat se situacemi, které nejsou schopni adekvátně řešit. *„Mladí lidé ve věku 19-23 let mají dva hlavní problémy. Na prvním místě to jsou finanční problémy (20%) a na druhém místě studijní (12%). Ve skupině 24-30 let má finanční problém 25% respondentů a jedná se opět o problém největšího množství mladých lidí daného věku. Do popředí se dostávají pracovní problémy. Pracovní problém uvádí každý desátý respondent.“* [Sak, Saková, 2004:158]

Zmíněné problémy mohou jedince natolik demotivovat, že veškeré úsilí o to být úspěšný vzdá, a upadne v totální letargii. Tím se mění i jeho postoje, vznikají rozpory v rodině. Právě v těchto případech bych kladla velký důraz právě na rodiče, kteří by měli umět situaci vyhodnotit a svému potomkovi podat pomocnou ruku.

4.2 Účast rodičů ve volném času mládež

Ve výchovném procesu mládeže mají rodiče nezastupitelnou povinnost. Se samotnou výchovou a klimatem rodiny je neodmyslitelně spjat i volný čas, který by měl sloužit jako chvíle, kdy je rodina pospolu. Právě v těchto okamžicích mají rodiče možnost své děti co nejlépe poznávat a také vychovávat. Rodinné prostředí, ve kterém mládež vyrůstá, má dle mého názoru silný vliv i na jejich další životní etapy.

Samozřejmě je třeba si uvědomit, že rodiče nemají takové množství volného času, jako jejich děti. Tím důležitější je naučit je jistému řádu a také návykům, kterými se děti mohou automaticky řídit i v době, kdy jsou samy, bez dohledu rodičů. Důležitá je pak jistá kontrola, zda-li tyto návyky děti dodržují. Pokud se rodiče nezajímají o to, co jejich ratolesti ve volném čase dělají, může později dojít až k fatálním následkům, protože tento volný čas neumí efektivně využít. *„Někteří mladí lidé volný čas po škole nebo po práci skutečně mají, mohli a přídne i chtěli by ho účelně využívat, v jeho nabídkách ani v možnostech vlastní účasti se však neumějí orientovat.“*

[Hofbauer, 2004:44]

Výše jsem uvedla, že následky neschopnosti využití volné času mohou mít skutečně nedozírné následky. Blíže tento problém komentuje i Břetislav Hofbauer. *„Mezery v příležitostech pro volný čas i neschopnost využít existující nabídku se však projevují nežádoucím a někdy až brutálním jednáním dospělých vůči dětem a mladým lidem, ale i mladých příslušníků společnosti vůči dospělým nebo vrstevníkům. Dochází k zanedbávání, k fyzickému a psychickému zneužívání dětí a mladých lidí dospělými. Na druhou stranu významně vzrostl počet mladistvých původců trestných činů...“* **[Hofbauer, 2004]** Touto citací již otevírám téma kriminality a patologických jevů, které mohou souviset se špatně zorganizovaným volným časem. Tím, jakou roli v celém tomto problému mohou hrát masmédiá, se budu zabývat v následující kapitole.

4.3 Vlivy médií na mládež

Je organizováno mnoho výzkumů, které se snaží dokázat, jaký vliv mají média na společnost. Dle mého názoru vliv médií na mládež je obzvláště silný, protože nestabilní názory a postupné utváření vlastní identity, které jsou pro dospívání typické, mohou být masmédií do značené míry ovlivněny. *„Existuje ohromné množství výzkumů, které se snaží zhodnotit vliv televizních programů na naše jednání. Většina těchto studií se z pochopitelných důvodů soustředila na děti – už proto, že tráví před televizory tolik času a mohou jí být ovlivněny v procesu socializace. Výzkumy se nejčastěji týkají tří konkrétních oblastí: působení televize na výskyt násilí a zločinu, povahy televizních zpráv a role televize ve společenském a kulturním životě.“* [Giddens, 1997:366]

Myslím si, že ne všechna média na mládež působí stejnou intenzitou. Jak jsem již výše uvedla, největší vliv mají na dnešní dospívající mládež dle mého názoru televize a elektronická média v podobě internetu, počítačových her, mobilního telefonu atd. *„Nová média se rychle rozvíjí také v naší zemi. Počet aktivních mobilních telefonů dosáhl v roce 2004 v ČR počtu jejich obyvatel.“* [Hofbauer, 2004:135]

Mnozí lidé prosazují názor, že masmédiá mají na chování mládeže negativní vliv. Televize je přehlcena americkými akčními filmy, které jsou plné násilí, mobilní telefon a počítač zase supluje osobní komunikaci, což není pro život mladého člověka moc dobrá průprava do života. Můj názor je však takový, že každá mince má dvě strany. Masmédia můžou být v životě mládeže i velmi dobrým pomocníkem.

Výskyt násilí v televizním vysílání je podložen mnohými výzkumy. Jeden z nich provedl i George Gebner. Spolu se svými pracovníky analyzovali od roku 1967 až do počátku 80. let všechny hlavní americké televizní kanály. Výsledky byly překvapivé. Vůbec největší počet násilných činů a epizod se vyskytoval v kreslených filmech. [Giddens, 1997:366]

Dle mého názoru však není možno jednoznačně říci, že masmédiá sama o sobě vedou k negativnímu chování mládeže. Souhlasím s tím, že mohou být jistou inspirací pro takovéto chování, ale v životě mladého

člověka musí figurovat primární problém, například v podobě určité psychické poruchy, který bude chování zásadně ovlivňovat. „*Jinými slovy, jestliže se někde projevuje silný tlak odvádějící žáky od zájmu o studium, může být umocněn zaujetím pro televizi a video, které se dítěti stanou útočištěm před neoblíbeným školním prostředím.*“ [Giddens, 1997:366]

Zajímavé výsledky přinesl výzkum provádění Petrem Sakem, který nese název Normalita a sociální deviace mládeže. Částí výzkumu bylo zaměření se na vliv televize na chování mládeže vyrůstající v problémové rodině. „*Zvláště na specifické skupiny dětí a mládeže s problémovým rodinným zázemím je dopad některých pořadů televize Nova velmi negativní. V empirickém sociologickém výzkumu se prokázala statisticky významná závislost mezi mladistvými delikventy a sledování některých pořadů na Nově (erotické pořady a akční filmy).*“ [Sak, Saková, 2004:108]

Když vezmeme v potaz hodnocení televizí vysílajících v České republice, televize Nova je v očích českého diváka nejpokleslejší. „*Vulgární zobrazování sexu uvádí z celku populace 55%, samoúčelné zobrazování násilí 74%, špatný příklad pro děti 66% respondentů. Také v obecnějších kategoriích hodnocení vychází Nova nejhůře. Pokleslou intelektuální úroveň vysílání Novy uvádí 57% a pokleslou estetickou úroveň 67% respondentů.*“ [Sak, Saková, 2004:108]

Opět bych zde zdůraznila podstatu rodinného zázemí a výchovy. Rodiče jsou ti, kteří musí na základě svého uvážení regulovat množství času stráveného mládeží u televize, počítače či jiného masmédia. Pokud tuto činnost rodič nebere na vědomí, můžou být masmédia skutečně inspirací k různým negativním prvkům v chování mládeže.

Z výše uvedeného jasně vyplývá můj názor týkající se také kladného vlivu masmédií v životě mládeže. Čas strávený u počítače či televize je pro mladé lidi odreagováním, spojením s vrstevníky, možností čerpání informací, zábavy či odbouráváním stresů. Pokud od samého začátku funguje výchova rodičů tak, jak má, a u dítěte se nevyskytuje žádná psychická porucha, tak si nemyslím, že by masmédia na mládež působila ryze negativně. „*Videohry mohou pomoci rozvíjet řadu schopností, které lze využít jak ve formálním vzdělávacím procesu, tak při participaci*

ve společnosti, která je stále více závislá na elektronické komunikaci.“ [Giddens, 1997:366]

Dnešní mladí lidé ani nemohou být izolovaní od masmédií. Společnost prochází vývojem a je přirozené, že generace dnešní mládeže s tímto vývojem „musí držet krok“.

Závěr

Na závěr své bakalářské práce bych velmi ráda provedla shrnutí poznatků, které z ní vzešly. Pokud chceme hodnotit vztah masmédií a mládeže, musíme si uvědomit několik základních věcí. První z nich je ta, že dnešní mládež nemůžeme kritizovat a srovnávat s předchozími generacemi. Je přirozené, že společnost se vyvíjí a zároveň proměňuje. Pro dnešní svět je elektronizace a používání masmédií běžnou rutinou, proto se masmédiá stávají součástí života každého člověka, tedy i mládeže.

Masmédiá mají různou funkci, avšak globálně vzato mají všechna média obrovský vliv na každého z nás. Jádrem mé práce bylo analyzovat zastoupení masmédií ve volném času mládeže. Dospěla jsem k závěru, že problematika využití volného času mládeže závisí na přístupu rodičů k výchově. Pokud rodiče nastolí jasná pravidla, zajímají se o trávení volného času svých dětí, tak je málo pravděpodobné, že by docházelo k problémům souvisejícím s nadměrným využíváním masmédií ve volném čase. Ale jsou to skutečně rodiče, kteří od raného dětství musí své potomky učit, jak volný čas efektivně využívat. Rodiče jsou zodpovědní za chování dětí do 18 let. Po dosažení dospělosti jejich potomci nesou za své činný odpovědnost sami.

Neopomněla jsem ani charakteristiku masmédií, která dle mého názoru, upoutávají pozornost mládeže nejvíce. Analyzovala jsem také problém upřednostňování televize před četbou. K analýze tohoto problému jsem využila poznatky ze sociologického výzkumu. Jeho kompletní znění uvádím v příloze.

Ve druhé části práce jsem se zabývala podstatou rodinného zázemí a vlivem médií na problémy výchovy. Dle mého názoru nemůžeme říci, že masmédiá plošně působí na mládež negativně. Je zde třeba podívat se na tuto problematiku z několika úhlů pohledu. Média sama o sobě nejsou hlavním iniciátorem vzniku patologických jevů týkající se chování mládeže. U jedinců, kteří vyrůstají v problémových rodinách, mohou být některá masmédiá inspirací pro negativní chování. Naopak je třeba

poznámenat, že masmédiá mají na mládež i kladný vliv. Jsou zdrojem odreagování, zábavy a poznatků.

Odpovědnost za chování a využití volného času mládeže (do 18. let) mají jejich rodiče. Obzvláště v dnešní pozdní modernitě se mladí lidé ocitají na křižovatkách různých cest a je nutné, aby je rodiče od dětství důsledně vychovávali a směřovali je správnou cestou.

Použitá literatura

GIDDENS, Anthony: *Sociologie*, Praha: nakl. Argo, 1997. ISBN 80-7203-124-4.

HOFABUER, Břetislav: *Děti, mládež a volný čas*, Praha: nakl. Portál, 2004. ISBN:80-7178-927-5.

JANDOUREK, Jan: *Sociologický slovník*, Praha: nakl. Portál, 2001. ISBN: 978-80-7367-269-3.

JANOUSĚK, Jaromír: *Sociální komunikace*, Praha; nakl. Svoboda, 1968.

JIRÁK, Jan: KOPPLOVÁ, Barbara: *Média a společnost*, Praha: nakl. Portál 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KELLER, Jan: *Úvod do sociologie*, Praha: nakl. SLON, 1999. ISBN: 978-80-86429-39-7.

Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník I., II. díl*, Praha: nakl. Karolinum, 1996. ISBN. 80-7184-311-3.

KUNCZIK, Michael: *Základy masové komunikace*, Praha: nakl. Karolinum, 1995. ISBN 80-7220-1142-5.

McQUAIL, Denis: *Úvod do teorie masové komunikace*, Praha: nakl. Portál, 1999. ISBN: 978-80-7367-338-3.

SAK, Petr: *Proměny české mládeže*, Praha: nakl. Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína: *Mládež na křižovatce*, Praha: nakl. Svoboda servis s.r.o., 2004. ISBN: 80-86320-33-2.

Internetové zdroje

DUSPIVA, Zdeněk: *Vliv elektronických médií na děti a mládež ČR v roce 2003* [on-line]. 2003, [cit. 2008-11-20]. Dostupné z WWW:
<http://www.blisty.cz/2003/8/19/art15104.html>.

GABAL, Ivan: *Jak čtou české děti? Stručná zpráva o výsledcích analýzy* [on-line]. 2002, [cit. 2009-02-12]. Dostupné z WWW:
http://www.gac.cz/documents/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf.

SAK, Petr; RYDLOVA, Milena: *Média v životě mládeže.* (Anotace výzkumného grantu MŠMT ČR, Řešitelská instituce: INSOMA) [on-line]. 1998, [cit. 2009-02-10]. Dostupné z WWW:
<http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk6.htm>.

SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína: *Jak internet mění společnost* [on-line]. 2007, [cit. 2009-02-12]. Dostupné z WWW:
<http://www.lupa.cz/clanky/zpusob-vyuzivani-osobniho-pocitace-a-internetu>.

VRÁNKOVÁ, Eva: *Mediální gramotnost, Revue pro media č. 8* [on-line]. 2004, [cit. 2008-11-17]. Dostupné z WWW:
http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Heslar/medialni_gramotnost.htm 2004.

Anotace

Tato bakalářská práce na téma *Mládež a masmédia* se zabývá vlivem masmédií na využití volného času mládeže. V úvodu své práce jsem se snažila pomocí jednotlivých termínů nastínit různé procesy, které jsou masmédií ovlivněny. Neopomněla jsem ani významné teorie a jejich průkopníky, kteří s vlivem médií na společnost přišli jako první. Jádrem mé práce bylo analyzovat místo masmédií ve struktuře volného času mládeže, dále jsem poukázala na důležitost rodičů, kteří by se volnočasových aktivit svých dětí měli účastnit, případně je mít pod kontrolou. Mým cílem bylo popsat jevy, které mohou nastat v případě, kdy role rodiče v rodině zcela absentuje, a na základě nich zdůraznit podstatu fungujícího rodinného zázemí. V okamžicích, kdy rodiče výchovu zanedbávají, mohou být média inspirací pro kriminalitu a jiné patologické jevy páchané mladistvými. Na závěr své práce však podotýkám, že vliv masmédií může být pro mládež i velkým přínosem.

Annotation

This bachelor thesis titled *Youth and Mass Media* discusses the way mass media affects the manner in which young people spend their free time. I use various terms in my introduction in order to highlight the different processes on which mass media have an effect. I also mention influential theories and their pioneers who were the first to come up with the effects of media on society. The core of my work is the analysis of the role that mass media plays in the spare time structure of today's youth. I furthermore look at the importance of parents and how essential it is for them to partake in the spare time activities of their children and perhaps even to control those activities. My goal is to describe situations that can arise if the parental role is missing and on the basis of these scenarios highlight the importance of a functional family. Media can be a stimulus for crime and other pathological youth behaviors in those instances where parents neglect their children's upbringing. In my conclusion, however, I do point out that mass media can certainly also affect young people in a positive manner.

Příloha 1

JAK ČTOU ČESKÉ DĚTI? STRUČNÁ ZPRÁVA O VÝSLEDKÁCH ANALÝZY

Gabal, Analysis & Consulting
Na baště sv. Jiří 9, Praha 6
tel. (+420) 233 320 707, fax 224 316 632
www.gac.cz; e-mail: gac@gac.ok.cz

Investorsko inženýrská a.s.
Gorkého 658/15, Liberec 1
tel. (+420) 485 253 333, fax 485 253 344
www.iias.cz, email: ii@iias.cz
ZPRACOVATEL FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Úvodní informace o výzkumu

Analýza dětského čtenářství vznikla za spolupráce firem Investorsko inženýrská a.s. a Gabal, Analysis & Consulting. Důvodem k uskutečnění celého projektu byla snaha o zmapování čtenářských motivací a návyků mezi dětmi ve věku 10 – 14 let, které považujeme za jeden ze základních kamenů výhledů vzdělanosti a možnosti rozvoje lidských zdrojů v České republice v budoucích letech.

Předmětem zájmu výzkumu byly:

1. čtenářské zájmy a návyky dětí ve věku 10 – 14 let
2. význam školy a rodiny v životě malých čtenářů
3. vliv médií na vztah dítěte ke knize
4. role knihoven v podpoře dětského čtenářství

Výzkum je zajímavý svou metodologií, protože nahlíží do čtenářství dětí skrze rodinu a nikoli školu. Tím doplňuje dosavadní poznatky získávané především prostřednictvím škol.

Dotazovanými byly nejen děti, ale vždy také jeden z rodičů. Sběr dat byl proveden v období 1. -15. 12. 2002 formou dotazníkového šetření pomocí face-to-face rozhovorů. Dotazováno bylo 1092 dětských respondentů a stejný počet jejich rodičů. Výsledný soubor 1092 respondentů (respektive

dvojic dítě-rodíč) je reprezentativní z hlediska pohlaví a věku dítěte, regionu a velikosti obce, kde dítě bydlí, vzdělání rodičů a rovněž školní docházky do základní školy či osmiletého gymnázia.

Analýza se opírá o výsledky statistických procedur a zpracování dat.

Hlavní výsledky

- 7% dětí čte knihy i několik hodin denně, 21% denně alespoň chvíli. Celkem tedy téměř třetina dětí vezme denně knihu do ruky, aby si v ní četlo. 24% dětí čte jednou až dvakrát týdně. Téměř o čtvrtině dětí lze říci, že prakticky vůbec nečtou.
- Pojmem „čtenář“ označujeme děti, které přečtou alespoň jednu knihu za měsíc, čtou knihy pro zábavu i poučení (ne pouze doporučenou literaturu) a čtou pravidelně, tedy alespoň 1-2krát týdně. Z toho hlediska se zdá, že v České republice máme relativně solidní množství čtenářů – přibližně polovinu dětí.
- 54% dětí konstatuje, že je čtení baví. Nečtou tedy jen z povinnosti.
- Čtenářské zájmy a návyky se liší podle pohlaví a typu školy – knihy čtou významně častěji dívky a také děti z víceletých gymnázií.
- Celkem 27% dětí nepřečte za měsíc ani jednu knihu, 43% dětí konstatuje, že přečte přibližně jednu. Ostatní děti čtou více než 1 knihu za měsíc.
- Čtení je v životě dětí spojeno s některými dalšími volnočasovými aktivitami. Malé čtenáře najdeme v rodinách, kde děti tráví více času společně se svými rodiči (povídáním, hraním, výlety). Čtení je také nadprůměrně spojeno s uměleckými zájmy a aktivitami dítěte – je součástí kreativní seberealizace dětí, souvisí s učením se cizích jazyků mimo školu. Rovněž vykonávání domácích prací je časté u dětí které čtou. Všechny tyto charakteristiky svědčí o poměrně strukturovaném a na dítě a jeho vzdělání komunikačně zaměřeném rodinném prostředí, které dítě stimuluje ve volném čase k řadě činností, včetně četby knížek.
- Dnešní děti mají nejoblíbenější knihy z žánru dobrodružné literatury (35%) a fantasy (34%), dále dívčí literatury (20%) a pohádek a pověstí (19%). Polovina dětí preferuje knihy českých autorů a polovina knihy

zahraničních autorů. Oblíbené hrdiny děti nachází častěji v knihách dobrodružných a fantasy, více v knihách zahraničních autorů. Oblíbené knihy uvedlo 71% dětí, oblíbeného autora pouze 30% a oblíbeného hrdinu 28% dětí.

- Nejsilnějším hráčem z hlediska možnosti získat dítě pro čtení je rodina, která je pro čtení přibližně dvojnásobně významnější než škola.
- Intenzitu čtení dítěte pozitivně stimuluje kvalitní čtenářské zázemí v rodině, celkové rodinné klima z hlediska komunikace a společného trávení času. Rozhodující jsou také socioekonomické charakteristiky rodiny, jako je vyšší vzdělání rodičů, jejich postavení v zaměstnání a vyšší příjem.
- Čas, který rodiče věnují společnému čtení s dítětem v jeho raném věku pozitivně ovlivňuje jeho další čtenářské návyky. 70% dětí, s kterými rodiče četli pravidelně, když byly malé, čtou dnes denně již samostatně.
- Čtvrtina rodičů alespoň jednou týdně se svým dítětem o četbě hovoří. To je jeden z faktorů, který silně doprovází a podporuje dětské čtenářství.
- Druhým partnerem, vedle rodiny, pro získání dítěte pro čtení, je škola. Ukazuje se, že škola motivuje dítě především prostřednictvím práce s četbou v hodinách, domácími úkoly a následným zúročením samostatné četby při výuce. Ačkoli je část škol poměrně aktivní z hlediska práce s knihou, přibližně čtvrtina škol nedává dětem dostatečné podněty ke čtení a ponechává tím nepřímo budování čtenářství na rodině, což je škoda pro děti i pro jejich vztah k výuce a škole.
- Pokud škola s dítětem intenzivně pracuje v oblasti čtení z hlediska používání knihy v hodinách, vedení dítěte k četbě i doma, dítě má možnost vytvořit si čtenářské návyky a upevnit čtenářské zájmy, případně překlenout některé nedostatky rodinného zázemí. Ne vždy tak ale škola činí.
- Dětské čtenáře většinou baví škola, baví je hodiny českého jazyka, mají ve škole dobré známky a rovněž se učí cizí jazyky mimo školu. To vše vytváří pozitivní vztah dítěte ke vzdělávání, do jehož kontextu čtení patří. Podpora čtenářství se škole vyplácí tím, že prostřednictvím četby a jejím zhodnocením si děti zlepšují vztah ke škole a výuce.

- Konkurenčním médiem pro knihu je jednoznačně televizní obrazovka. Naprostá většina dětí televizi sleduje. Rozdíl z hlediska čtenářství činí rozsah času, který dítě u televize tráví. V rodinách, kde je čas u televize regulován nebo je dítě motivováno k jiným aktivitám, najdeme čtenáře častěji. Riziko, že dítě nevezme ve svém volném čase nikdy knihu do ruky, naopak stoupá v případě, že má televizní přijímač ve svém pokoji (30dětí) a televizi sleduje bez omezení. Televize, která ovládne volný čas dětí, je hlavním nepřítelem knihy.
- 25% rodin se každý den alespoň chvilku dívá společně na televizi. Ve čtvrtině domácností je velice často zapnutá televize, aniž by se na ni někdo díval. To jsou charakteristiky rodinného prostředí, které rovněž snižují čtenářské zájmy dítěte. Rodinné prostředí, které je ve volném čase prosyceno sledováním televize, oslabuje předpoklady dětí pro četbu knížek
- Celkem dvě třetiny dětí používají počítač alespoň jednou týdně. Většina z nich denně. Gramotnost, která je s používáním počítače spojena, většinou pozitivně figuruje ve čtenářských zájmech.
- Děti, které používají počítač a tato aktivita jim ubírá část volného času, navzdory tomuto faktu čtou častěji než jiné děti. S počítači přichází do kontaktu častěji chlapci a častěji starší děti.
- Naprostá většina dětí má možnost navštěvovat veřejnou knihovnu. Alespoň jednou ji využilo 65% dětí. Běžně ji používá 48% dětí.
- Děti si v knihovně především půjčují knihy, všechny ostatní aktivity jsou nadále v roli doplňkových činností (půjčování kazet, hledání na internetu, atp.). Většinu dětí přivedli poprvé do knihovny rodiče (42%). Děti chodí nejčastěji do knihoven s kamarády (46%). Škola v tomto směru zůstává „pozadu“.
- Populace dětí, které chodí do knihovny, není vnitřně diferencovaná podle sociálního zázemí. Knihovna tedy může ve spolupráci se školou sehrát roli v získávání dítěte pro četbu. Dítě však musí nejprve do knihovny někdo přivést nebo ho musí knihovna aktivnějším přístupem nalákat k návštěvě.

- Vzhledem k tomu, že v životě dnešních 10-14letých dětí hrají důležitou roli média (TV, PC), mohou některá z nich děti do knihovny přilákat. Návštěvnosti a roli knihoven v čtenářství dětí by napomohlo systematictější využívání a podpora multimediálního zájmu dnešních dětí.

GABAL, Ivan: *Jak čtou české děti? Stručná zpráva o výsledcích analýzy [on-line].* 2002, [cit. 2009-0212]. Dostupné z WWW:

http://www.gac.cz/documents/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_Jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf